

הוצאתו של הרעיון הגדול לרשות הרבים (במובן סוגבל לסדי) נראית כהפסד. כי הפסד יצא בשכר הגדול, שיהא לפעולתנו במקצוע תחית הלשון והרחבתה על יסודות מדעיים חדשים על ידי "רוכ-עם, ומשא-ומתן של חכמים.

ד"ר יוסף קלוזנר.

הוכחות בדבר כנסיה ללשון העברית החיה.

בישיבות הועד מיום ט' שבט תר"פ דנו חברי-הועד על הרצאתו של הד"ר יוסף קלוזנר בדבר "כנסיות ללשון העברית החיה", שהרצה לפני הועד בישיבת הקודמת (כיום ו' שבט, ש"ז).

קודם כל בעיר הגשיא, האדון בן-יהודה, שלא היה מן הראוי לפרסם הרצאה זו בעתון "הארץ" (גליון קפ"א), מפני שעל ידי כך נמסרים דברים פנימיים של ועד-הלשון להקהל הרחב; ועל ידי כך אפשר שתהיה על החלטתו של ועד-הלשון השפעה מן החוץ. חוץ מזה, על-ידי החזרה על שאלת "מי שמך?", שבאה בהרצאה שנת-פרסמה, פותחים פה לשטן ומחלישים את הסמכות של ועד-הלשון בעיני הקהל הרחב. ועל-ידי פרסום ההצעה בעתונים תהיינה ידי השוק ממשמשות בה עד שתסתאב.

הד"ר קלוזנר: ההצעה שהצעתי היא שאלת צבורית ולא שאלה אקדימית בלבד, לא פרסמתי את הרצאתי בדפוס קודם שהורצתה בועד-הלשון, אלא לאחר שהורצתה. תרעומות על ועד-הלשון מורגשת בקהל וכבר נתבטאה גם בטאמרים שונים. ולפיכך יכולה הצעה כזו, שמנסתה לשחף קהל יותר רחב-ביחס בעבודתו של ועד-הלשון, אך להשקיט את הרוחות ולחבב את ועד-הלשון על הקהל. החשש, שהצעה זו תעשה מדרם לכתבנים עתונאים, אין לה יסוד. חבל ימתינו להחלטתו של ועד-הלשון.

אחר-כך התחילו הוכחות על עצם הענין:

ד"ר מו"ה: הכנסיה המוצעת על-ידי הד"ר קלוזנר לא תצליח, קודם כל, מפני שלא יבואו האנשים המקווים, מפני שאנו קרועים מעל כל העולם והנסיעה עולה עכשיו בקושי וביוקר. ומי ומי יהיו הבאים? —

בפעם הראשונה קשה שיחיו הבאים נבחרים לבד, מפני שיש חכמים — ודוקא הציונים שבהם — שאינם שייכים לשום חברה. ובכן צריך שיבואו מוזמנים. אבל את מי יזמין ועד-הלשון? מה יהיה קנה-המדה שבידו לחזמין את פלוני ושלל לחזמין את אלמוני? — ואם נתן לבוא לכל הרוצה, תקפך חכמיות לאסיפת של תעמולה בלבד, — ומה לו עד-הלשון ולתעמולה? — ומי ירצה בכנסיה כזו? מה יודעים הבאים מן החוץ על עניני ועד-הלשון? — בכלל, עוד לא שמעתי דבר כזה. שוער מדעי יועיד כנסיות.

ה' מיוחס: חכמיות חמוצעת על-ידי הד"ר קלוזנר יכולת אך לחזיק לו עד-הלשון. על-ידי כך תראה ההסתדרות הציונית, שועד-הלשון הוא דבר עראי ושאין הוא עצמו בוטח בכוחתיו ואין לו הסמכות תדרושה אף בעיני עצמו. על-כן הוא נגד כנסיה כזו.

חנשיא ה' גלין: כנסיה כזו אינה ענין לו עד-הלשון. אם קשה לו להבריע בשאלות חשובות על-ידי המספר המועט של חבריו צריך שיהיו לו חברים-עֲתָבִים בכל הארצות, אבל לא שיתאספו יהודים מארבע כנפות הארץ ויחליטו בדברים עיוניים ושאלות מדעיות. ובכלל בכנסיה גדולה אי-אפשר לדון על תכנית כתבניתו של ועד-הלשון. ומי יבוא? ! איך יבואו משתתפים בכנסיה בשעת שקשה כל-כך לקבל רשיון לבוא לארץ-ישראל והנסיעה אף היא קשה ביותר? וכאין יקחו חרוצים להשתתף להוצאות-הדרך? לדעתי, צריך להועיד לאחר זמן ועידה קטנה בדבר שאלות-הלשון על-ידי הקונגרס הציוני הבא, ולעת-עתה אפשר להתחיל סאָרץ-ישראל, כלומר, להועיד ועידה של קרובים לשאלות-הלשון מתוך יהודי ארץ-ישראל בלבד.

ה' איתן: בהרצאתו של ד"ר קלוזנר מדובר על „השתתפותן של השדרות הרחבות" בעבודתו של ועד-הלשון. אבל כיצד משתתפים את השדרות הרחבות? — שההמון יקח חלק בפתרון שאלות מדעיות נוגעות בלשון העברית — זהו דבר שאי-אפשר. ההשגחה שהשנה הד"ר קלוזנר את „הכנסיה ללשון העברית החיה" אל הקונגרסים לחוקרי הטבע ולשונות-שם, אינה עומדת בפני הבקורת. אפשר וראוי היה לקרוא לכנסיה של חוקרי הלשון העברית; אבל אז לא יהא בזה שתוף השדרות הרחבות, חלילה לנו מזה! אספת-מומחים צריכה להתאסף

על-פי הזמנתו של ועד-הלשון, שיחבר רשימה של מומחים, אם לא כן — מי ומי יהיו הבוחרים?

ה' ל י פ ש י ק : חשאלה חשובה, אבל קשה להוציא עליה החלטה. יש, אמנם, כמה וכמה שאלות, שועד-הלשון אינו יכול להכריע בהן לבדו. אבל לא ההמונים יפתרו אותן. הנה הצעתו של הדר קלוזנר נתפרסמה בדפוס — נצפה לדעת-הקהל, ואז נדע איך להחליט דבר.

ה' ז ו ט א : אני חושב את ההצעה בדבר כנסיה ללשון העברית החיה בירושלים לרעיון חשוב ורב-תוצאות, הוא יכול לרוסס את רוח העובדים בשדה-הלשון ולתת יפעה והדר לפעולותיו של ועד-הלשון, ועל-ידי כך — להועיל הרבה לתחית הלשון בפי האומה. כל דבר, שהוא חזק לרעיון, צריך לעשותו. איך לעשותו, את מי להזמין, באיזה זמן לקרוא לכנסיה זו, — כל אלה הם פרטים, שיקבעו אחר-כך. העיקר — לגשת להגשמת הרעיון קודם שיעשה מדרס לעמי-הארץ.

הנשיא בן-יהודה : הדר קלוזנר ערכב שני מושגים — את המושג של תחית-הלשון ואת המושג של ועד-הלשון. בדבר תחית-הלשון העברית אין עוד כל פחד. עברה השעה של האידישיסטים' ושל המתבוללים. ואם הכנסיה ללשון העברית החיה יכולה להועיל לתחית-הלשון, הרי היא עניין לא של ועד-הלשון, אלא של שפתנו או של תרבותנו. ועד-הלשון אין לו שום עסק בעולם-המעשה : הוא מוסד מדעי ועיוני — ומה לו לשדרות רחבות? — דר קלוזנר אומר, שתכנסית העתידה לבוא תהן להועד סטבות להשיב על שאלת „מי שמך?“ — אבל כלום אקדימיה מדעית או מוסד מדעי איזה שיחיה מקבל את סמכותו על-ידי בחירות? — להכנים את החלטותיו של ועד-הלשון לתוך חיינו תוכל לא כנסיה רבת-אנשים בלתי-מומחים, אלא כח-השלטון שלנו, שהוא לעת-עתה ועד-הצירים וועד-החנוך, זה בחיים הצבוריים והמדיניים וזה בבית-הספר. אבל אפשר שיאמרו שאנו, בתור חברי ועד-הלשון, לא נצליח לתעודתנו ואנו נשארים בועד בלא יפוי-כת, — ובכן ימנה ועד-הצירים חברים חדשים, אם חישנים אינם טובים בעינינו. זה יהיה יותר מובן מבחירת חברים חדשים על-ידי אסיפה של בלתי-מומחים, מה שאני מוצא לנכון זהו — הזמנת מורים מוסמכים פעם בשנה, לעת-עתה מארץ-ישראל בלבד, והם ישתתפו ביחד עם ועד-הלשון בשאלות, שחבריו לא באו בהן לידי הסכמה בינם לבין עצמם.

הד"ר קלוזנר, בתור מרצה, משיב על כל החשגות:
 להד"ר מזיה הוא משיב, שאם לא יבואו אנשים מחוץ-לארץ
 מיד, יבואו לאחר חצי-שנה ויותר, שהרי אין הכנסיה ללשון העברית
 תחיה צריכה להתועד מהיום ולסחר! יבואו להשתתף בה רק בע"י-
 מקצוע, כמו שבאים להשתתף בקונגרסים המדעיים. אין זה קונגרס
 לתעמולה כלל, אלא קונגרס של ס' כ"ס. כל מה שעשה ועדי-
 הלשון (והוא הדין למוסדים אחרים, שעוסקים בשאלת תחית-הלשון)
 יסודר ויסובס בפני הכנסיה, והיא תוציא משפט על כל זה, וכרור
 הדבר, שהיא תאשר את הכל, או כמעט את הכל. ומה שתאשר הכנסיה
 יהיה לו יפוי-כח יותר ממה ששחליט ועד קטן במספר חבריו. — הד"ר
 מזיה שאל: מי ירצה? — בשבילי ברור הדבר: ירצו חברי ועד-הלשון
 והקרובים להם ברוח. ועד-הלשון יהיה המועיד והוא הוא שיחיה המסדר
 ותחלק את ההוצאות, ואין ספק, שתכל יעשה ברוחו וזולת הדברים,
 שבאמת הוא טועת בהם ומכריעים נגד הרוח המתהלכת באומה
 ובתנועת-התחיה. אבל דברים כאלה מועטים יהיו.

לה' מיוזם הוא משיב, שלא יפול ערכו של ועד-הלשון בעיני
 תחסתדרות, ואדרבה, יגדל כשתראה, שהוא פועל ברוח דימוקראטי
 ונשען על שדרות יותר רחבות. והרי התסתדרות הציונית כבר שמעה
 רגון אחר מועד-הלשון ותשמח לראות, שאין לו יסוד.

להנשיא ז'לין הוא משיב, שחברים-בפתחים זכו ענין אחר
 ומשתתפים בכנסיה — ענין אחר. גם זה וגם זה נצרך ומועיל. אך אין
 לצאת ידי חובת כנסיה בחברים-כתבים. אמנם, אין לדון בכנסיה גדולה
 על תבנית כאותה של ועד-הלשון; אבל סגמתנו היא לא שתדון הכנסיה
 על תבנית זו, אלא שיותן לפניו סכום כל העבודה לשם תחית-הלשון
 והיא תאשרו. הרשיונות וקשי-הנסיעה יעברו לאחר חצי-שנה ויותר
 הוצאות-הדרך הקצאנה: מי נתן הוצאות אלו לאוריינטאליסטים לבוא
 לסמוקיהולם? — אם הכנסיה שלנו תהא על-יד הקונגרס הציוני, לא תהיה
 צירושלים. וזו עיקר גדול. מירושלים, מקור תחית הדבור העברי
 צריך להשמע הקול הגדול של הלשון השבה לתחיה, שקוראת לכל
 היהודים בכל קצוית-תבל לבוא ולהשתתף בשאלות הלשון תחיה, אין
 לי כלום נגד הצעתו של ה' ז'לין, שנתחיל מארץ-ישראל; אבל בתנאי
 — שיהא זה אך לעת-עתה, כל עוד יש קושי בנסיעה ובקבלת

רשיונות, ובכן — אך בתור מעבר לכנסיה יותר גדולה.

לה' איתן הוא משיב, שהוא דבר לא על „שדרות רחבות“, אלא על „שדרות יותר רחבות“. זה לא יהיה, אמנם, קונגרס של חוקרי-הלשון, מפני שאנו לא חוקרים-לשון סתם אנו, אלא חוקרים מעשיים, אם אפשר לומר כך. אנו יצרנו מקצוע חדש של מדע, שהוא עיוני ושמושי כאחד: פילולוגיה שמושית. אבל כנסיה זו, שאנו דנים עליה, תהא אסיפת-מוסדים; אלא שתכנס לא לשם שאלה אחת קטנה: היא תדון בכל שאלותיה של הפילולוגיה השמושית העברית. הוא, המשיב, אינו בעד מוסמים, אלא בעד נבחרים. זהבחרים תחייגה ההסתדרות של „תרבות“ ו„שפתנו“, המערכות העבריות, אגודת-המורים, ועוד.

לה' ליפשיץ הוא משיב, שאין לצפות לדעת=הקהל: דעת-הקהל תצפה לראות, מה יעשה ועד-הלשון. ומן הראוי שלא לאבד זמן. לה' זוטא הוא משיב תורה: הוא היחיד, שחחזיק בהצעה בלא שום פקפוק. בתור מורה וסופר יודע הוא, כמה מתחבטים המורים והסופרים בשאלות, שאין ועד קטן אפילו של מומחים יכול להכריע בהן. ולה' בן-יהודה הוא משיב: גם לחוקרי-המזרח אין שום עסק בעולם-המעשה, ואף-על-פי-כן יש להם קונגרסים. אין חרצה מדבר על חסמכות מן הצד החיצוני, אלא על חסמכות מן הצד הממשי: הקהל מחליט, שאין ועד-הלשון מה שהוא צריך להיות, ולפיכך צריך למצוא לו סעד וסיוע מאספה יותר רפה, להכניס את החלטותיו של ועד-הלשון לתוך חיינו יכול הכח שלנו לא במובן השלטון העומד מחוץ להועד בצורת ועד-הצירים וועד-החנוך, אלא גם — וביחוד — הכח שלנו במובן חרמת-הרות הפנימית. הרי על ועד-הצירים וועד-החנוך אפשר לתשפיע על-ידי רגון או על-ידי מאמרים ולעשותם למתנגדינו. אחרת תהיה אם נוכל לחשען בהחלטותינו על כח יותר גדול, ככחה של „כנסת הגדולה של הלשון“. אז אי-אפשר יהיה לשום מוסד שלטוני שלא להתחשב עם החלטותינו. ועמו יחד יתחשבו עמהן כל החוגים החיים שבצבורנו הלאומי. יש שאלות, שאי-אפשר לוועד-הלשון בלבד להחליטן מפני שתבריו עצמם נחלקו בהן לשתי מחנות קטנות: למשל, שאלת המלים הזרות ושאלת-הכתיב. — נגד הזמנת מורים מוסמכים פעם בשנה מארץ-ישראל אין לחמשיב

כלום, אבל זה אינו מה שהוא רוצה: כאן לא יהיה „רוב-עם“ ולא תהיה אסיפה-מאורע, חלילה לנו להקטין את הדבר הגדול, שיש בידינו לעשות! כל הטענות נגד קונגרס ללשון העברית החיה — שזהו שם מצלצל יותר מדאי, שאין אפשרות לאסוף קונגרס כזה, שאין לנו כחות ואמצעים בשבילו, שאין להסחף אחר תהמונים, — כל הטענות תללו מזכירות אותנו את טענותיהם של חובבי-ציון נגד הרצל והקונגרס הציוני הראשון. אף הם טענו, שאין לנו ללכת בגדולות ששא גם קטנות לא נשיג, שאין הדיפלומאטיה והפוליטיקה הנבוהה מעניינת, שאין לנו אנשים ואמצעים, וכיוצא בזה. וסוף-סוף הורה הנסיון שהחליבה בגדולות, מפני שהיא מרוממת את הרוח ומטלת סערה בעולם, מסייעת אף להקטנות להתגשם בזמן יותר קצר ונותנת דחיפה עצומה לכל התנועה, שכלא דחיפה זו תיתה ווחלת בעצלתים ימים ושנים. ואף תנועת תחית-הלשון כך. ה„כנסיות ללשון העברית החיה“ יכולות וצריכות להיות לדבור העברי מה שהיו הקונגרסים הציוניים לישוב העברי. אל-נא נקטין אותן, איפוא, ואל-נא נורידן למדרגת ועידה קטנה ודלה, שהרבה יש כדונמתה וכאשר באה כן תלך, בלא להשאיר רושם. הרושם העצום של כנסיה לשונית גדולה (ומטעם זה הייתי עומד דוקא על שם „קונגרס“, שישבו יותר הבעת, מעל שם „כנסיה“, אף אם מלה עברית היא זו) יהיה אותו פול של תחיה, שהתנועה לעשות את הלשון העברית מדוברת בפי כל היהודים כולם עדיין כלי-כך צריכה לו זקוקה אליו!

לסוף הוחלט למנות ועדה קטנה בת שלשה חברים (ה"ה בן-יהודה, גלין וד"ר קלוזנר), שיבינו תכנית-הנשמה וסדר-עבודה בשביל „כנסיה ללשון העברית החיה“, שתתכנס בחול-המועד של סוכות תרפ"א.